

3415

Ի. ՄՏԱԼԻՆ

ՃԱՌ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ
ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՎՍՐՏՄԱՆ
ԱՌԹԻՎ

3K33

Խ-93

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ • 1940

27 JUN 2005

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՐ

14 NOV 2003

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

3K33
2-33 *պր.*

ՃԱՌ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ
ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՎԱՐՏՄԱՆ ԱՌԹԻՎ

Արտատպումը կրիմի պալատում 1935 թ. մայիսի 4-ին

1931
40

И. СТАЛИН

РЕЧЬ В КРЕМЛЕВСКОМ ДВОРЦЕ НА ВЫПУСКЕ
АКАДЕМИКОВ КРАСНОЙ АРМИИ

Государственное издательство политической литературы
Ереван ● 1940

Ընկերներ, չի կարելի ժխտել, վոր վերջին ժա-
մանակներս մենք մեծ հաջողություններ ենք ունեցե-
ինչպես շինարարության, այնպես եւ կառավարման
բնագավառում: Այդ կապակցութեամբ մեզ մոտ չա-
փազանց շատ են խոսում զեկաւարների մատուցած
ծառայութիւնների մասին, առաջնորդների ծառայու-
թիւնների մասին: Նրանց են վերագրում մեր բոլոր,
համարյա բոլոր նվաճումները: Այդ, իհարկէ, ճիշտ
չէ և սխալ է: Բանը միայն առաջնորդներին մեջ չէ:
Բայց դրա մասին չէ, վոր կուզեյի խոսել այսօր: Յետ
կուզենայի միջանկ խոսք ասել կադրերի մասին, ընդ-
հանրապես մեր կադրերի և մասնավորապես մեր կար-
միր բանակի կադրերի մասին:

Դուք գիտեք, վոր մենք հին ժամանակից ժառան-
գութիւն ստացանք տեխնիկապես հետամնաց ու կի-
ստաղբատ, քայքայված մի յերկիր: Չորս տարվա իմ-
պերիալիստական պատերազմից քայքայված, յերեք
տարվա քաղաքացիական պատերազմից կրկին քայքայ-

ված մի յերկիր՝ կիսադրազետ ազգաբնակիւթյամբ, ցածր տեխնիկայով, արդյունաբերութեան առանձին ոաղխաներով, վորոնք ընկղմած եյին մանրագույն գյուղացիական տնտեսութեաններէ ծովում — ահա՛ ինչպիսի յերկիր ժառանգեցինք մենք անցյալից: Խընդիրն այն եր, վոր այդ յերկիրը միջնադարի ու խաւարի ուրիշերից փոխադրել ժամանակակից ինդուստրիայի և մեքենայացված գյուղատնտեսութեան ուրիշերէ վրա: Ինչպէս տեսնում եք՝ խնդիրը լուրջ եր և դժվարին: Հարցն այսպէս եր դրված՝ կա՞մ կու՞ծ ենք մենք այդ ինդիրն ամենակարճ ժամանակամիջոցում և կամրապնդենք մեր յերկրում սոցիալիզմը, կա՞մ մենք չենք լուծի այն, և այն ժամանակ տեխնիկապէս թույլ ու կուլտուրական տեսակետից խաւար մեր յերկիրը կկորցնի իր անկախութեանը և կզառնա իմպերիալիստական տերութեաններէ խաղի առարկա:

Մեր յերկիրն այն ժամանակ ապրում եր ամենատուրի սովի չըջան՝ տեխնիկայի բնագաւառում: Ինդուստրիայի համար պակասում եյին մեքենաներ: Մեքենաներ չկային գյուղատնտեսութեան համար: Մեքենաներ չկային տրանսպորտի համար: Չկար տեխնիկական այն տարրական բազան, առանց վորի աներեւակայի յեր յերկրի ինդուստրիալ կերպարանափոխումը: Միմիայն առանձին նախադրյալներ կային այդպիսի բազա ստեղծելու համար: Պետք եր ստեղծել առաջնակարգ ինդուստրիա: Այդ ինդուստրիան պետք եր ուղղել դէպի այն կողմը, վոր նա ընդունակ լիներ տեխնիկապէս վերակառուցելու մոշ միայն արդյունաբերութեանը, այլև գյուղատնտեսութեանը, այլև մեր յերկաթուղային տրանսպորտը: Իսկ դրա համար պետք

եր դոհողութեան անել և ամեն բանում ամենախիստ խնայողութեան մտցնել, պետք եր խնայողութեան անել թե՛ անդի, թե՛ դպրացիների, թե՛ մանուֆակտուրայի առարկեղում, վորպեսզի անհրաժեշտ միջոցներ կուտակեցինք ինդուստրիա ստեղծելու համար: Տեխնիկայի բնագաւառում սովը վերացնելու համար այլ ուղի չկար: Այդպէս և սովորեցրել մեզ Լենինը, և մենք այդ դործում ընթացել ենք Լենինի հետքերով:

Հասկանալի չե, վոր այդպիսի մեծ ու դժվարին դործում չեր կարելի համատարած ու արագ հաջողութեաններ սպասել: Այդպիսի դործում հաջողութեանները կարող են միքանի տարի անցնելուց հետո միայն յերեւալ: Ուստի անհրաժեշտ եր զինել ամուր նյարդերով, բոլշևիկյան տոկունութեամբ ու համառ համբերութեամբ, վորպեսզի հաղթահարեցինք առաջին անհաջողութեանները և անշեղորեն առաջ դնայինք դէպի մեծ նպատակը, թույլ չտալով տատանումներ ու անվստահութեան մեր շարքերում:

Դուք գիտեք, վոր մենք այդ դործը հենց այդպէս ել առաջ տարանք: Բայց մեր վո՛չ-բոլոր ընկերները բավականաչափ նյարդեր, համբերութեան ու տոկունութեան ունեյին: Մեր ընկերների մեջ գտնվեցին մարդիկ, վորոնք առաջին իսկ դժվարութեանից հետո սկսեցին նահանջի կոչ անել: Ասում են, թե «ով հինք հիշի, նրա աչքը դուրս դա»: Այդ, իհարկե, ճիշտ ե: Սակայն մարդը հիշողութեան ունի, և մեր աշխատանքի արդյունքներն ամփոփելիս ակամայից հիշում ես անցյալը: (Ուրախ աշխուժութեան դաշիփնում): Այդպէս ուրեմն՝ մեզ մոտ կային ընկերներ, վորոնք վախեցան դժվարութեաններից և սկսեցին նահանջի կոչ անել կուսակցութեանը: Նրանք ասում եյին. «Մեր ին-

չի՞նք են պետք ձեր ինդուստրացումը և կոլեկտիվա-
ցումը, մեքենաները, սև մետաղուղիան, տրակտոր-
ները, կոմբայնները, ավտոմոբիլները: Ավելի լավ կլի-
նեք մեզ ավելի շատ մանուֆակտուրա տաշիք, լավ
կլիններ, ավելի շատ հումք գնեյիք լայն սպառման
առարկաներ արտադրելու համար և ավելի շատ տաշիք
ազգարնակութեանն այն բոլոր մանրուճները, վորոն-
ցով գեղեցիկ և մարդկանց կենցաղը: Մեր հետամնա-
ցութեան պայմաններում ինդուստրիա, այն էլ առաջ-
նակարգ ինդուստրիա ստեղծելը վտանգավոր յերա-
զանք է»:

Իհարկե, մենք կարող եյինք այն 3 միլիարդ ուր-
լի վալյուտան, վորը ձեռք եյինք բերել ամենախիստ
խնայողութեամբ և ծախսել եյինք մեր ինդուստրիան
ստեղծելու համար, մենք կարող եյինք գործադրել այդ
գումարը հումք ներմուծելու և լայն սպառման առաք-
կաների արտադրութեանն ուժեղացնելու վրա: Դա էլ
իր տեսակի «պլան» է: Սակայն այդպիսի «պլանով»
մենք չեյինք ունենաւ վո՛չ մետաղուղիա, վո՛չ մեքե-
նաշինութեան, վո՛չ արակատրներ և ավտոմոբիլներ,
վո՛չ ավիացիա և տանկեր: Մենք անպէս կլինեյինք ար-
տաքին թշնամիների առաջ: Մենք կթուլացնեյինք սո-
ցիալիզմի հիմքը մեր յերկրում: Մենք գերի կլինեյինք
Ներքին ու արտաքին բուրժուազիայի ձեռքին:

Պարզ է, վոր մենք պետք է ընտրութեան կատա-
րեյինք յերկու պլանների միջև՝ նահանջի այն պլանի
մեջև, վորը տանում էր, և չէր կարող չտանել, դեպի
սոցիալիզմի պարտութեանը, և հարձակման այն պլա-
նի մեջև, վորը տանում էր և, ինչպես դիտեք, արդեն
հասցրեց մեր յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակին:

Մենք ընտրեցինք հարձակման պլանը և առաջ
գնացինք լենինյան ուղիով, հետ մղելով այդ ընկե-
րներին, վորպես այնպիսի մարդկանց, վորոնք մի կերպ
տեսնում էյին միայն իրենց քթի տակ, սակայն աչքե-
րը փակում էյին մեր յերկրի մերձավորագույն ապա-
զայի հանդեպ, սոցիալիզմի ապագայի հանդեպ մեր
յերկրում:

Իսկ այդ ընկերները միշտ չէ, վոր սահմանա-
փակվում էյին քննադատութեամբ և պատիւի դիմա-
դրութեամբ: Նրանք սպառնում էյին մեզ ապստամ-
բութեան բարձրացնել կուսակցութեան մեջ Կենտրո-
նական Կոմիտեյի դեմ: Դեռ ավելին՝ նրանք մեզանից
փոմանց սպառնում էյին գնդակներով: Բնտ յերկու-
թին՝ նրանք հույս ունեյին վախեցնել և հարկադրել
մեզ չեղզիել լենինյան ուղուց: Այդ մարդիկ յերևի մո-
ռացել էյին, վոր մենք, բոլշևիկներս, հատուկ ձե-
ւովածքի մարդիկ ենք: Նրանք մոռացել էյին, վոր բոլ-
շևիկներին չէս վախեցնի վո՛չ զժվարութեաններով,
վո՛չ էլ սպառնալիքներով: Նրանք մոռացել էյին, վոր
մեզ կոփել և մեծ կենինը, մեր առաջնորդը, մեր
ուսուցիչը, մեր հայրը, վորը յերկուզ չգիտեր և յեր-
կուզ չէր ճանաչում պայքարում: Նրանք մոռացել
էյին, թե վորքան ուժգին են մոլեգնում թշնամիները
և վորքան ավելի հիտաբերկայի մեջ են ընկնում հա-
կառակորդները կուսակցութեան ներսում, այնքան
ավելի յեն տաքանում բոլշևիկները նոր պայքարի հա-
մար և այնքան ավելի շեշտակի առաջ են շարժվում
նրանք:

Հասկանալի չէ, վոր մենք չենք էլ մտածել չեղզիել
լենինյան ուղուց: Դեռ ավելին՝ ամբանալով այդ ուղու
վրա՝ մենք էլ ավելի շեշտակի առաջ գնացինք, դեն

չարտելով ճանապարհից բոլոր ու ամեն տեսակ խո-
չընդոտները: Ճիշտ է, այդ անելիս մեզ հարկ յեղալ
ճանապարհին մի քիչ տրոփել այդ ընկերներից մի քա-
նիսի կողերը: Բայց այդտեղ արդեն ճար չկա: Պետք է
խոստովանել, վոր յես ել մասնակցել եմ այդ դործին:
(Բուռն ծափահարություններ, «ուռա» բացականչու-
թյուններ):

Այո՛, ընկերներ, մենք վստահ չալելով ու չեղ-
տակի առաջ ընթացանք մեր յերկրի ինդուստրացման
ու կոլեկտիվացման ուղիով: Յեւլ այժմ արդեն կարելի
յի անցած համարել այդ ուղին:

Այժմ արդեն բոլորն ել խոստովանում են, վոր
մենք վիթխարի հաջողություններ ենք ձեռք բերել
այդ ճանապարհին: Այժմ բոլորն ել խոստովանում են,
վոր մենք ունենք արդեն հզոր և առաջնակարգ ար-
դյունաբերություն, հզոր և մեքենայացված գյուղա-
տնտեսություն, ծավալով ու զեպի վեր բարձրացող
տրանսպորտ, կազմակերպված և հիանալի սպառազին-
ված Կարմիր բանակ:

Այդ նշանակում է, վոր մենք հիմնականում արդեն
վերացրել ենք սովի չրջանը տեխնիկայի բնագավառում:

Սակայն տեխնիկայի բնագավառում սովի չրջանը
վերացնելով, մենք թեակոխեցինք մի նոր չրջան, յես
կասելի՝ սովի չրջանը մարդկանց բնագավառում,
կադրերի բնագավառում, այնպիսի աշխատողների
բնագավառում, վորոնք գիտեն թամբել տեխնիկան և
առաջ մղել նրան: Բանն այն է, վոր մենք ունենք
Փարբիկաներ, գործարաններ, կոլտնտեսություններ,
խորհանտեսություններ, բանակ, ունենք տեխնիկա այդ
ամբողջ դործի համար, բայց պակասում են այն-
պիսի մարդիկ, վորոնք ունենան բավականաչափ

այնպիսի փորձ, վորն անհրաժեշտ է տեխնիկայից
քամելու առավելագույն չափով այն, ինչ վոր կա-
րելի յե քամել նրանից: Առաջ մենք ասում էյինք,
վոր «տեխնիկան վորոշում է ամեն ինչ»: Այդ լո-
ղունդը մեզ ողնեց այն տեսակետից, վոր մենք վե-
րացրինք սովը տեխնիկայի բնագավառում և տեխնի-
կական ամենալայն բազա ստեղծեցինք գործունեյու-
թյան բոլոր ճյուղերում՝ մեր մարդկանց առաջնակարգ
տեխնիկայով զինելու համար: Այդ շատ լավ է: Սա-
կայն դա շատ և շատ քիչ է: Տեխնիկան չարժման մեջ
դնելու և մինչև վերջն ոգտագործելու համար հար-
կավոր են տեխնիկային տիրապետած մարդիկ, հարկա-
վոր են այնպիսի կադրեր, վորոնք ընդունակ լինեն
յուրացնելու և ոգտագործելու այդ տեխնիկան՝ ար-
վեստի բոլոր կանոններով: Տեխնիկան՝ առանց տեխնի-
կային տիրապետած մարդկանց՝ մեռած է: Այն տեխ-
նիկան, վորին գլխավորում են տեխնիկային տիրապե-
տած մարդիկ, կարող է հրաշքներ գործել և պետք է
գործի: Յեթե մեր առաջնակարգ գործարաններում,
Փարբիկաներում, մեր խորհանտեսություններում ու
կոլտնտեսություններում, մեր տրանսպորտի վրա,
մեր Կարմիր բանակում լինեյին բավականաչափ այն-
պիսի կադրեր, վորոնք ընդունակ են թամբել այդ
տեխնիկան, մեր յերկիրը յեռապատիկ ու քառապատիկ
ավելի եֆեկտ կստանար, քան ունի այժմ: Ահա՛ թե
ինչու այժմ չեղող պետք է դնել տեխնիկային տիրա-
պետած մարդկանց վրա, կադրերի վրա, աշխատողնե-
րի վրա: Ահա՛ թե ինչու այն հին լողունդը, թե՛
«տեխնիկան վորոշում է ամեն ինչ», վորը հանդիսա-
նում է արդեն անցած չրջանի արտացոլումը, յերբ
մեզ մոտ սով կար տեխնիկայի բնագավառում, — այժմ

պետք ե փոխարենովի նոր լողունգով, այն լողունգով, թե՛ «կազրերը վորոշում են ամեն ինչ»։ Այդ ե այժմ դիտարկուրը։

Կարելի՞ յե արդյոք ասել, վոր մեր մարդիկ լիովին հասկացել ու դիտակցել են այդ նոր լողունգի մեծ նշանակութունը։ Յես այդ չեյի ասի։ Հակառակ դեպքում մենք չեյինք ունենա այն այլանդակ վերարերմունքը դեպի մարդիկ, դեպի կազրերը, դեպի աշխատողները, վոր հաճախ տեսնում ենք մեր պրակտիկայում։ «Կազրերը վորոշում են ամեն ինչ» լողունգը պահանջում է, վոր մեր ղեկավարներն ամենահոգատար վերարերմունք ցուցաբերեն դեպի մեր աշխատողները՝ դեպի «փոքրերը» և «մեծերը», ինչ ընագումառում ել աշխատելիս լինեն նրանք, աճեցնեն նրանց խնամքով, ոգենն նրանց, յերր նրանք աջակցության կարիք ունեն, խրախուսեն նրանց, յերր նրանք ցույց են տալիս առաջին հաջողությունները, առաջ քաշեն նրանց և այլն։ Մինչդեռ գործնականում մի շարք դեպքերում մենք ունենք աշխատողների նկատմամբ ցուցաբերվող անհոգի-բյուրոկրատիկ և ուղղակի աշխատող վերարերմունքի փաստեր։ Հենց դրանով ել իսկապես բացատրվում է այն, վոր փոխանակ մարդկանց ուսումնասիրելու և ուսումնասիրելուց հետո միայն նրանց պաշտոնի դնելու, հաճախ մարդկանց դես ու դեն են նետում, վորպես պեշկանների։ Գնահատել մեքենաները և սապորտ տալ, թե վորքան տեխնիկա ունենք մենք գործարաններում և ֆարրիկաներում—այդ սովորել ենք։ Սակայն յես չգիտեմ վոչ մի դեպք, վորտեղ նույնքան սիրով սապորտ տան, թե քանի մարդ ենք աճեցրել մենք այս-ինչ ժամանակաշրջանում և ինչպես ենք ոգենել մարդկանց, վորպես-

գի նրանք աճեն ու կոփվեն աշխատանքի մեջ։ Ինչո՞ւ և բացատրվում այդ։ Այդ բացատրվում է նրանով, վոր մեզ մոտ դեռ չեն սովորել գնահատել մարդկանց, գնահատել աշխատողներին, գնահատել կազրերը։

Յես վերհիշում եմ Սիրիբում պատահած մի դեպք, վորտեղ յես մի ժամանակ աքսորի մեջ եյի։ Գործը պատահեց զարնանք, դետերի վարարման ժամանակ։ Մոտ 30 հոգի դեպի դետը գնացին՝ բռնելու այն փայտեղենը, վոր քշում եր զաղազած հսկայական դետը։ Յերեկոյան դեմ նրանք դուռ վերադարձան, բայց առանց մեկ ընկերոջ։ Այն հարցին, թե վորտեղ է յերեսուներորդը, նրանք անտարրեր պատասխանեցին, թե յերեսուներորդն «այնտեղ մնաց»։ Յերբ յես հարցրի՝ «Ինչպես թե այնտեղ մնաց»,—նրանք նույն անտարրերով թյամբ պատասխանեցին. «Ել ի՞նչ ես հարցնում, լեզգով ել ելի»։ Յեվ հենց այդտեղ ել նրանցից մեկն սկսեց շտապել ինչ-վոր տեղ գնալու, հայտարարելով, թե՛ «պետք է գնալ դամբիկը ջրելու»։ Յերր յես կըլտամբեցի, թե նրանք անտուռնին ավելի յեն խցում, քան մարդկանց, նրանցից մեկը մյուսների ընդհանուր համառությամբ պատասխանեց. «Ինչո՞ւ խնայենք նրանց, այդ մարդկանց։ Մենք մարդիկ միշտ կարող ենք ստեղծել։ Իսկ դամբիկ... վորձի դամբիկ ստեղծել»։ (Բնդիմուր աշխուժություն դախիճում)։ Ահա ձեզ մի շարին՝ թերես աննշան, բայց շատ բնորոշ։ Յես կարծում եմ, վոր մեր միքանի ղեկավարների անտարրեր վերարերմունքը դեպի մարդիկ, դեպի կազրերը և մարդկանց գնահատել չկարենալը մնացորդ է մարդկանց կողմից մարդկանց ցույց տրվող այն տարրերնակ վերարերմունքի, վորը զրսեւորվեց

հեռավոր Սիբիրի իմ հենց նոր պատմած միջադեպում:

Սյդպես ուրեմն, ընկերներ, յեթե մենք ուզում ենք հաջողությամբ վերացնել մարդկանց բնազավառում գոյություն ունեցող սովը և հասնել այն բանին, Վոր մեր յերկիրն ունենա տեխնիկան առաջ շարժելու և այդ տեխնիկան դործի դնելու ընդունակ բախակա-նաչափ կադրեր, մենք պետք է ամենից առաջ սովորենք գնահատել մարդկանց, գնահատել կադրերը, գնահա-տել այն յուրաքանչյուր աշխատողին, Վորն ընդունակ է ոգուտ տալ մեր ընդհանուր դործին: Պետք է, վեր-ջապես, հասկանալ, Վոր աշխարհում գոյություն ունեցող բոլոր արժեքավոր կապիտալներից ամենաար-ժեքավոր ու ամենավճռական կապիտալը մարդիկ են, կադրերը: Պետք է հասկանալ, Վոր մեր ներկա պայ-մաններում «կադրերը Վորոշում են ամեն ինչ»: Յեթե մենք լավ ու բազմաթիվ կադրեր ունենանք արդյու-նաբերության մեջ, գյուղատնտեսության մեջ, տրանս-պորտի վրա, բանակում, — ապա մեր յերկիրն անսրբ-տելի կլինի: Յեթե չունենանք այդպիսի կադրեր, մենք կկազանք յերկու վոտով:

Սվարտելով ճառս՝ թույլ տվեք Կարմիր բանակի շրջանավարտ մեր ակադեմիականների առողջության և բարորության կենացն առաջարկել: Հաջողություն եմ ցանկանում նրանց՝ մեր յերկրի պաշտպանության կազմակերպման ու ղեկավարման դործում:

Ընկերներ, դուք ավարտեցիք բարձրագույն դպրո-ցը, և առաջին կոմիսիոնարությունն ստացաք այդտեղ: Սակայն դպրոցը միայն նախապատրաստական աստի-ճան է: Կադրերի իսկական կոմիսիոնարությունը ձեռք է բերվում դպրոցից դուրս, կենդանի աշխատանքով,

գծավարությունների դեմ պայքարելով, գծավարու-թյունները հաղթահարելով: Հիշեցեք, ընկերներ, Վոր լավ են միայն այն կադրերը, Վորոնք չեն վախենում գծավարություններից, Վորոնք չեն թաղնվում գծավա-րություններից, այլ ընդհակառակը, դնում են գծավա-րություններին դեմ—հանդիման՝ դրանք հաղթահարե-լու ու վերացնելու համար: Դժվարությունների դեմ պայքարումն են միայն կոմիսիոն իսկական կադրերը: Իսկ յեթե մեր բանակն ունենա բավականաչափ իսկա-կան կոմիսիոն կադրեր, նա անպարտելի կլինի:

Ձեր կենացը, ընկերներ: (Բուռն ծափահարու-թյուններ ամբողջ դահլիճում: Բոլորն էլ վոսֆի յեն կանգնում և բարձրաձայն «ուռա»—ներով վողջունում են ընկեր Ստալինին):

Խմբագիր Բ. Ն. Դավթյան
Համեմատություն և ստիկիտիկական աշխատանքը
կատարել է Հ. Մանուկյանը
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբագրել է Հ. Դոլուխանյան
Կոնտրոլ սրբագրել է Լ. Արսվյան

Դիմվելու լիազոր Վ. 1115, հրատ. 800
պատվեր № 71, տիրաժ 6000
Հանձնվել է տրտադրության 25/II 1940 թ.
Ստորագրվել է տպագրելու 21/III 1940 թ.
Գինը 10 կ.

Քաղաքական գրականության սեկտան հրատարակչության
տպարան, Յերևան, Ալլահիերդյան № 65

3

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0180099

9450 10 4.

И. СТАЛИН

РЕЧЬ В КРЕМЛЕВСКОМ ДВОРЦЕ
НА ВЫПУСКЕ АКАДЕМИКОВ КРАСНОЙ АРМИИ

Государственное издательство политической литературы
Ереван ● 1940